

СЕРГІЙ ЧЕМЕРКІН

НОВЕ ЖИТТЯ ЕПІСТОЛЯРНОГО ЖАНРУ

Активне функціонування Інтернету в усіх сферах життєдіяльності людини впливає на комунікативні особливості соціуму, зумовлює вироблення нових форм спілкування. Зміна формату і способу комунікації трансформує лінгвальні одиниці, продукуючи видозміну значень слова, появу нових лексем, зміну граматичної структури, спричиняє появу нових особливостей у стилях і жанрах. Сучасні технічні можливості дають змогу реалізувати такі форми текстових повідомлень, які раніше ніхто не міг передбачити. Нові форми комунікації виявляються в усіх стилях та жанрах, проте не завжди однаковою мірою. Зважаючи на те, що комунікативне середовище сучасного Інтернету передбачає значно швидше, структурно простіше, часто некодифіковане, ненормативне спілкування, найсуттєвіших змін зазнали саме розмовний стиль та стилі й жанри, які більшою мірою тяжіють до розмовності, зокрема епістолярний жанр.

Звичайно, характерні визначальні риси епістолярного жанру (як-от, наприклад, те, що епістолярний стиль здійснює апелятивну функцію мови, яка полягає у звертанні до адресата з бажанням увести його в коло певних подій, поінформувати про щось, викликати почуття, співзвучні з емоційною налаштованістю автора) залишилися незмінними. Вони властиві епістолярному жанрові, реалізованому як у неелектронній формі, так і у віртуальному комунікативному середовищі.

Епістолярний жанр передусім застосовний у листуванні. Форми його вияву — це звичайні та електронні листи. Однак варто зауважити, що між ними існує суттєва різниця. Традиційно листування є родинно-побутовим, інтимно-товариським та приватно-діловим. Якщо для традиційної форми вияву епістолярного жанру — у звичайних листах — така класифікація є слушною, то в електронному листі родинно-побутове спілкування практично нівелюється. Цей різновид комунікації перебрали на себе інші засоби, зокрема мобільний зв'язок.

Для листування (звичайного і електронного) характерні такі ознаки: широке використання у кличній (часто пестливій) формі звертань; наявність традиційних форм на початку і в кінці послання; наявність у тексті особливих словосполучень з дієсловами наказового способу; використання побажань, вітань; невимушеність у доборі мовних засобів; безпосередність у вираженні емоцій; вживання граматичних конструкцій, властивих розмовній мові. А втім, електронна кореспонденція відрізняється від звичайних листів. Першим властива довільна й необмежена практика обміну листами, при цьому скорочується відстань у часі й електронні листи набувають ознак діалогічної (чи полілогічної) розмови, чого немає у звичайних листах. Часто тематика листування справляє враження продовження тієї самої розмови. В такому разі комуніканти навіть нехтують однією з найвиразніших ознак жанру — привітально-прощальними конструкціями). Сучасні технічні засоби дають змогу отримувати й надсилати електронні листи дуже швидко, що скорочує часокількісно відстань між електронними листами-повідомленнями. А це сприяє наданню такому типу комунікації, загалом епістолярному жанрові динамічності. Така специфіка актуалізувала використання спрощених синтаксичних конструкцій, що вплинуло на змістову й стилістичну форму повідомлення.

Інший тип ділового електронного листа. Сучасні прагматичні підходи до ведення бізнесу передбачають використання шаблонів початку і закінчення листа, що пришвидшує спілкування між діловими партнерами. Маркетингова політика компаній пов'язана з використанням брендів та торговельних марок як ідентифікаторів результату діяльності компанії в усіх сферах життєдіяльності організації. Тому не дивно, що такі елементи теж потрапляють у електронний лист. Згідно з корпоративними стандартами у таких повідомленнях використовують специфічний початок і закінчення листа, що відрізняє його від неелектронних ділових листів. Хоч і електронний, і звичайний діловий лист мають те саме функціональне призначення. Відмінність полягає лише у формі. Проте й діловий лист теж став коротшим, оскільки він нерідко також набуває діалогічної форми.

Зовнішні атрибути оформлення листа теж змінилися при спілкуванні електронною кореспонденцією. Якщо в звичайному листі обов'язкова поштова адреса комуніканта, то сьогодні адресу змінила коротша інформація — електронна адреса особи чи організації. І знову ж видно, як спрацьовує механізм конденсації часу та власне його економії — сьогоднішній лист передбачає використання такого інформативно-технічного атрибуту, як зазначення теми, чого, звичайно ж, у неелектронних листах немає.

Принагідно варто зазначити, що в сучасному електронному листуванні спостерігаємо ще одну визначальну ознаку, не характерну для звичайного листа. Йдеться про листування між незнайомими комунікантами, або точніше — листування в одному напрямкові. Оскільки написання одного листа і надсилання його на величезну кількість поштових електронних адрес є справою технічно нескладною, за наявності доступу до електронних баз таких адрес з'явилася можливість надсилати листи здебільшого рекламного характеру невідомим адресатам. Надсилання такої кореспонденції спричинило появу ще одного явища, характерного для електронного листування як однієї з форм епістолярного жанру, — *спаму*. Спам (англ. *spam* 'неділове повідомлення') — нав'язане адресатові електронної пошти чи користувачеві інших засобів і сервісів (наприклад, ICQ, мобільного зв'язку, телеконференцій та ін.) повідомлення, що має рекламно-агітаційний характер і часто надсилається великій кількості адресатів. Тобто спам — це також лист, який не розрахований на зворотний зв'язок і написаний із метою зацікавити адресата. Інакше кажучи, це одна із нових форм комунікації, реалізована через електронну форму вияву епістолярного жанру.

Інтернет став джерелом нових слів, нової термінології, нових можливостей епістолярного жанру. Електронні листи, з одного боку, відродили цей давній жанр, а з іншого — видозмінили його до коротких, редукованих форм, наближаючи цей жанр ще до більшої розмовності тексту.

До епістолярних творів належать і щоденники, записки, мемуари, що, як і листи, яскраво характеризують особистість автора і не завжди призначені для публікування.

Диференційна ознака одного з різновидів епістолярного жанру — щоденників, яка відрізняє їх від листів, що мають двосторонній характер, — односторонній характер спілкування. Саме орієнтування на адресата, нехай навіть уявного, відрізняє цей різновид епістолярного жанру. Він реалізувався у сучасній інтернет-комунікації у формі *блогів* — специфічних мережевих щоденників. Особливість цього різновиду комунікації виявляється в тому, що такий щоденник (на відміну від звичайного) відкритий для багатьох користувачів. На блог як різновид електронного щоденника покладається вагома комунікативна функція, оскільки він передбачає сторонніх читачів, які можуть вступити в публічну полеміку з автором. Для блогів характерна можливість публікування відгуків (так званих коментарів) відвідувачами сайту. Це робить блог середовищем мережевого спілкування, що має ряд переваг перед електронною поштою, групою новин, форумами і чатами. Варто додати, що для блогу значною мірою характерне використання, крім текстової інформації, ще й зображень, аудіо- та відеоінформації, що не характерне для електронного листа.

Здебільшого блог має публічний характер, однак є й приватні блоги, закриті для загалу.

Блоги як електронний засіб реалізації щоденника використовуються також у діловому спілкуванні. Тут уміщують інформацію не особистого характеру, а зі сфери бізнесу, творчої діяльності та ін. комуніканта-блогера. Такий різновид спілкування сьогодні є одним із найпродуктивніших.

Отже, поява Інтернету значно звузила сферу функціонування звичайних форм епістолярного жанру, проте разом із тим дала змогу реалізуватися цьому стилістичному різновидові мови у новій формі. Епістолярний жанр почав нове життя в електронній кореспонденції та блогах, а для окремих, звичайних листів залишається дедалі менше місця у житті людини. Визначена для них ніша — власне особисті, інтимні повідомлення та послання. Та чи залишиться і для них місце, коли будь-яку інформацію просто і зручно можна буде передати через відеозображення й звук?